

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПІДПРИЄМНИЦТВА І ПРАВА**

Освітньо-професійна програма Підприємництво
Ступінь вищої освіти Магістр
Спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри

Ханлар МАХМУДОВ

20 грудня 2021 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Розвиток практики соціально відповідального ведення бізнесу в підприємстві» (на матеріалах ТОВ «XXXXXXXXXXXX» Миргородського району)

виконав здобувач вищої освіти денної форми навчання

Конопльов Владислав Олександрович

Керівник кваліфікаційної роботи,
к. е. н., доцент

Алла СВІТЛИЧНА

Полтава – 2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	10
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	20
2.1. Організаційно-економічна характеристика об'єкту дослідження	20
2.2. Аналіз соціальної відповідальності як складової розвитку бізнесу сільськогосподарського підприємства	26
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	35
3.1. Удосконалення організаційного забезпечення соціальної відповідальності підприємства	35
3.2. Впровадження новітніх форм соціальної відповідальності в діяльності сільськогосподарського підприємства	42
3.3. Ефективність удосконалення соціальної відповідальності сільськогосподарського підприємства	49
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність теми. До 2017 року вважалося, що підприємства мають два обов'язки: для власників та їх партнерів отримувати прибуток і дотримуватися нормативно-законодавчих актів. Сучасне підприємництво включає наступні зобов'язання: етичні, моральні та благодійні. Наукові концепції визнають що бізнесмени зобов'язані дотримуватися принципів відповідальності, моралі та доброчесності. Невіддільною частиною господарювання є зобов'язання бізнесу взяти на себе відповідальність, яка пов'язана з реалізацією більш широкого спектру обов'язків: збереження природних ресурсів, захист навколишнього середовища, участь у розвитку громади сільських територій та організацію благодійних акцій. Тому існує потреба у формуванні соціальної відповідальності аграрних підприємств, яка буде спрямована на соціальне, економічне та екологічно безпечне господарювання та підвищення рівня його конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями соціальної відповідальності у контексті роботи сільськогосподарських підприємств відзначаються наукові праці О. В. Алексеева, Н. В. Балабанова, С. В. Братющенко, С. Ю. Гончарова, А. В. Дудкіна, С. Ф. Легенчука, М. В. Поленкова, А. О. Іщенко, А. П. Шихвердієва, А. В. Сірякова, І. В. Замули та ін. Але науковці переважно акцентують увагу на традиційних формах корпоративної соціальної відповідальності та не враховують особливості функціонування аграрного сектора та соціальну специфіку розвитку сільських громад.

Актуальність зазначених питань, їх важливість і практична значущість обумовили вибір теми кваліфікаційного дослідження, його мету та завдання.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційного дослідження є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо організаційно-економічних основ розвитку соціальної відповідальності підприємства з урахуванням очікуваних позитивних результатів та ризиків соціально орієнтованої діяльності. Реалізація мети обумовила необхідність вирішення таких наукових завдань:

- проаналізувати теоретичні основи соціальної відповідальності підприємств;
- здійснити аналіз соціальної відповідальності сільськогосподарського підприємства;
- запропонувати шляхи удосконалення соціальної відповідальності сільськогосподарського підприємства.

Об’єктом дослідження є організаційно-економічний процес розвитку практики соціально відповідального ведення бізнесу в ТОВ «Хххххххххххххххх» Миргородського району Полтавської області.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні рекомендації щодо організаційно-економічних основ розвитку соціальної відповідності ТОВ «Хххххххххххххххх».

Методи дослідження. Методичною основою кваліфікаційного дослідження є загальноприйняті теоретичні методи наукового пізнання, наукові праці вітчизняних і закордонних вчених, які присвячені покращенню забезпечення соціальної відповідальності підприємств та фундаментальні положення економічної теорії.

Для вирішення окреслених завдань у кваліфікаційній роботі використані наступні методи наукового дослідження: методи системного аналізу та логічного узагальнення для дослідження політики соціальної відповідальності підприємств; графічний метод для аналізу чинників, які стимулюють підприємців до підвищення соціальної відповідальності; метод економіко-математичного моделювання та аналітичний метод для обґрунтування рішень щодо оптимізації послуг у соціальній сфері та розрахунку ефекту від її запровадження.

Інформаційна база. Інформаційну базу дослідження акумулювали: монографії, збірники, періодичні вітчизняні та міжнародні видання, законодавчі та нормативно-правові акти, інтернет-ресурси; результати досліджень міжнародних організацій; статистичні дані, дані річних звітів та економічних оглядів підприємств, аналітичні розрахунки, які виконані автором під час спілкування з головними спеціалістами підприємства.

Елементи наукової новизни одержаних результатів полягають у здійсненні комплексного обґрунтування теоретичних положень соціально-спрямованого ведення бізнесу в аграрній сфері.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:
удосконалено:

– обґрунтування застосування біогазової установки, що дозволить зменшити виробничі витрати підприємства та мінімізує негативний вплив на навколишнє середовище.

Практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що основні положення та висновки, які наведені в кваліфікаційному дослідженні, доведено до рівня практичних рекомендацій. Вони спрямовані на забезпечення зростання соціальної активності підприємств та можуть слугувати основою для прийняття рішень під час впровадження та удосконалення заходів щодо розвитку практики соціально відповідального ведення бізнесу в підприємстві.

Апробація результатів роботи. Основні наукові положення кваліфікаційного дослідження доповідалися та одержали позитивну оцінку на наукових та науково-практичних конференціях різного рівня: студентській науковій конференції Полтавської державної аграрної академії (13 травня 2021 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін» (21 жовтня 2021 р.); щорічній міжвузівській студентській конференції (18 листопада 2021 р.).

Публікації. Основні положення й результати кваліфікаційної роботи опубліковано у наступних виданнях:

Світлична А. В., Дем'яненко Н. В., Конопльов В. О. Формування соціальної відповідальності аграрних підприємств як чинник сталого розвитку сільських територій. *Підприємництво і торгівля : збірник наукових праць* / [редакц. кол.: Куцик П. О., Семак Б. Б. та ін.]. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2021. Вип. 31. 68 с. С. 62-67.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Соціальне підприємництво є сучасним інструментом взаємодії бізнесу, влади та громади. Воно спрямоване на соціальну інноваційну підприємницьку діяльність, а велика частка прибутку від нього направлена на вирішення соціальних проблем різних верств населення [6, с. 44]. Соціальна відповідальність включає відповідальність підприємця за суспільну корисність його бізнесу. Соціально відповідальний бізнес – це діяльність, яка включає отримання прибутку не завдаючи шкоди працівникам, навколишньому середовищу та громаді [10, с. 22]. Визначення поняття «соціально відповідальне ведення бізнесу» та суміжних понять міжнародними організаціями та науковцями наведено в додатку А. Але кожна компанія має свою точку зору стосовно соціальної відповідальності та може включати наступні: благодійність, своєчасна виплата податків і надання робочих місць чи піар.

Соціальні підтримка формується і, відповідно, вивчається на різних рівнях – макрорівні (міжнародні організації та об'єднання); мезорівні: національному (загальнодержавному) та регіональному (муніципальному) та на локальному або мікрорівні (підприємства) (рис. 1.1). Саме на базі окремих підприємств закладаються відносини, які в кінцевому підсумку визначають якість життя громади.

На макрорівні науковці виділяють три економічних моделі держави: соціально-ринкова, ліберально-ринкова та командно-адміністративна. Кожна з них має певний підхід до впровадження принципів соціальної відповідальності. На мезорівні вчені визначають концептуальні підходи, які пояснюють суть та доцільність соціальної відповідальності підприємств [11, с. 36]. На мікрорівні рівні розглядають моделі корпоративного управління компаній, які характеризуються певними підходами щодо запровадження принципів соціальної відповідальності бізнесу [14, с. 167].

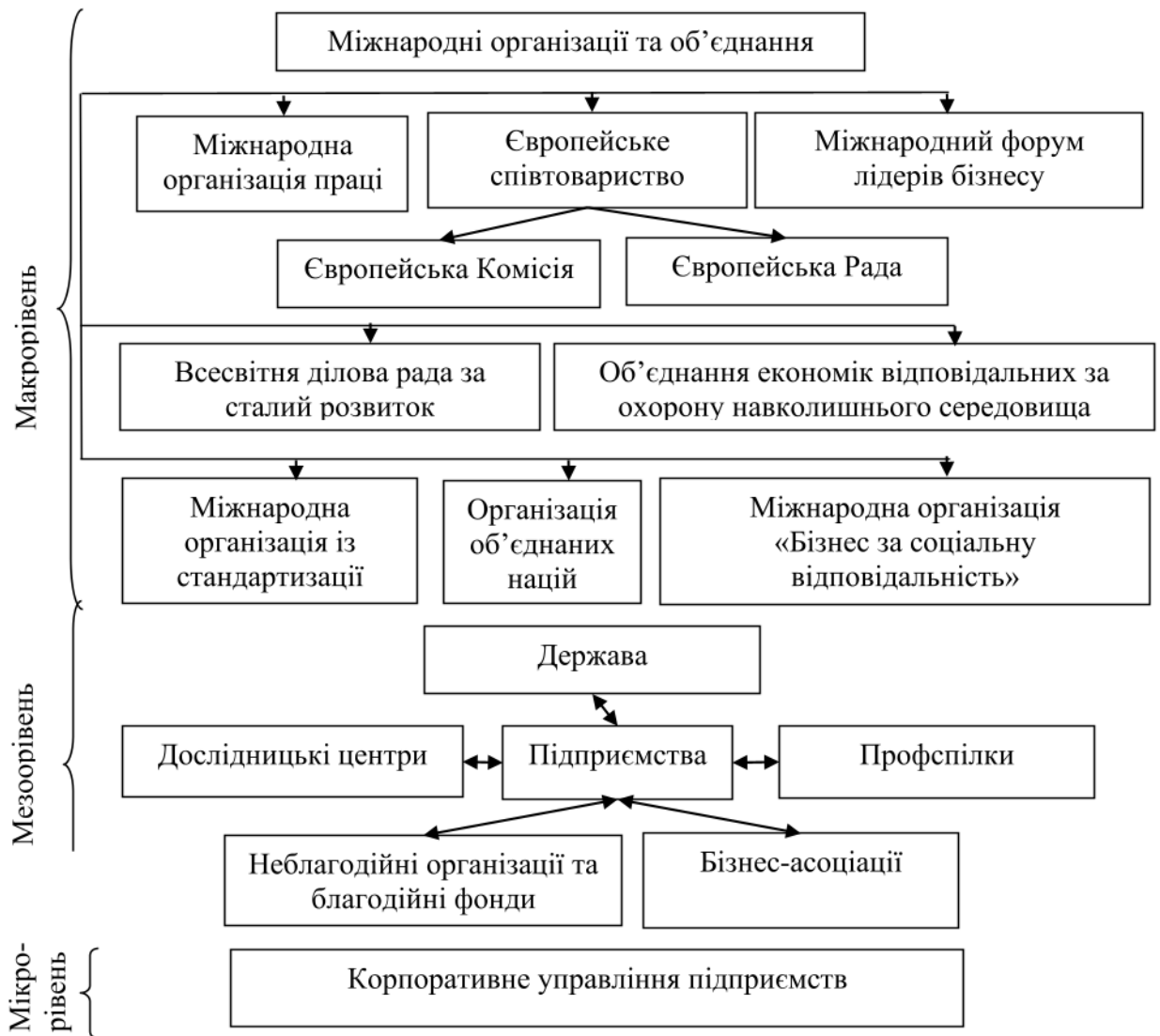

Рис. 1.1. Організації та утворення з регулювання соціально відповідального ведення бізнесу [22, с. 10]

Є кілька національних моделей соціальної відповідальності підприємств: базою американської моделі є ініціатива бізнес-спільноти та порівняно слабе регулювання зі сторони держави і другорядне призначення громадських організацій [62, с. 15]. Основна риса європейської моделі соціальної відповідальності полягає у значному державному регулюванні (додаток Б). Бізнес не займається самостійним врегулюванням соціальних проблем, а активно взаємодіє з некомерційними організаціями, державними органами та іншими громадськими інститутами [65]. Основним чинником розвитку японської моделі соціальної відповідальності є культурні традиції держави. Соціальна активність пов'язана з колективною взаємодією у

середині підприємств та бізнес-взаємодією між корпораціями [51; 70, с. 52]. В Україні немає сформованої національної моделі соціальної відповідальності. Власність, капітал, максимізація прибутку як традиційні способи координації економічної діяльності не зможуть закласти фундамент гармонічного соціально-економічного розвитку в умовах ринкової економіки [39, с. 64].

У європейських країнах соціальні підприємства дотаційні та залежні від донорів і держави. А у США прибуток є головним критерієм успішності соціального підприємства. В Україні домінує британський варіант [4]. Розглянемо основні критерії соціальної відповідальності підприємств різних країн світу в додатку В.

У Великій Британії соціальне підприємництво з'явилося близько 1844 року з появою корпоративного руху. У Сполученому королівстві 62 тис. осіб (3,3 % усього населення) працюють у соціальному підприємстві, загальний оборот якого складає 27 млрд. фунтів стерлінгів. Більшість соціальних підприємств у Британії є малими або середніми і на них задіяно до 10 людей. Такий бізнес часто працює у депресивних районах, із уразливими групами. Американський варіант соціального підприємництва ліберальніший – «капіталізм із соціально відповідальним обличчям». У США держава значно менше підтримує соціальне підприємництво, порівняно з Європою [54].

В Україні колгоспи були не просто економічними організаціями, вони забезпечували сільську соціальну та інженерну інфраструктуру (дороги, воду та газ, клуби культури, школи, дитячі садки тощо). Голова колгоспу також вважався фактично головою сільської громади. Загалом ці симбіотичні стосунки дали три ключові переваги жителям села: гарантована довгострокова зайнятість, виробнича підтримка присадибних ділянок і соціальна інфраструктура і послуги. Майже кожна відмінна риса імпліцитної корпоративної соціальної відповідальності, а саме колективізм, системність і солідарність є актуальною при характеристиці сільської місцевості

радянського періоду [52, с. 269]. Але після проведеної реорганізації соціальна підтримка місцевих громад Хххххххними підприємствами вважається їх добровільною діяльністю.

В Україні немає єдиного закону «Про соціальний бізнес». Регулювання роботи соціального підприємництва в громадському секторі проводиться асоціаціями, які імплементують їх соціальну спрямованість.

Відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року поняття «соціально відповідальний бізнес» визначає відповідальну поведінку суб'єктів господарської діяльності за вплив їх рішень і дій на суспільство, навколишнє природне середовище, яка сприяє сталому розвитку суспільства, зокрема забезпеченню добробуту населення; враховує очікування суб'єктів господарської діяльності та суспільства; відповідає законодавству і міжнародним нормам поведінки; інтегрована у діяльність суб'єкта господарської діяльності [38]. Таким чином, розвиток соціально відповідального бізнесу є добровільною діяльністю суб'єктів господарської діяльності, спрямованою на дотримання високих стандартів операційної та виробничої діяльності, соціальних стандартів та якості роботи з персоналом, мінімізацію шкідливого впливу на навколишнє природне середовище; створення довіри між бізнесом, суспільством і державою; покращення результативності бізнесу та показників прибутковості у довгостроковому періоді [52, с. 264].

Західний варіант корпоративної соціальної відповідальності потрапив до України під час ринкових реформ. Спочатку найбільша увага приділялася благодійним ініціативам певних олігархічних структур, але після 2000-х явні поняття корпоративної соціальної відповідальності набули поширення. Концепція корпоративної соціальної відповідальності увійшла до українського сільського господарства з приходом інвесторів із інших секторів економіки у 2000-х роках. Вони, здебільшого, впроваджували чітку

модель корпоративної соціальної відповідальності, перенесену з їхніх базових секторів економіки, без урахування особливостей функціонування аграрних підприємств і специфіки сільських територій [44, с. 197].

Глобальний договір є одним із основних досягнень Організації об'єднаних націй. Він направлений на підтримку вирішення проблем і негативних наслідків глобалізації та негуманної поведінки бізнесу. Міжнародна організація праці діє у сфері охорони праці, техніки безпеки та сприятливих умов праці. Діяльність Всесвітньої ради спрямована на формування рекомендацій у сфері сприяння сталому розвитку та захисту навколишнього середовища [55]. Проєкти соціальної відповідальності бізнесу активно пропагує Європейське співтовариство. Європейська Комісія сформувала Зелену книгу «Просування європейського підходу до соціальної відповідальності бізнесу». Стандартизацією поведінки у сфері корпоративної соціальної відповідальності займається Міжнародна організація із стандартизації [57, с. 8]. Міжнародна практика щодо нормативно-правової бази корпоративного громадянства представлена, так званим, «м'яким правом» у вигляді міжнародних конвенцій, декларацій, принципів та рекомендацій. В Україні функціонує Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності, призначення якого – поширення досвіду зарубіжних країн у галузі відповідальної діяльності [50, с. 86].

Суб'єкти сільськогосподарської діяльності, серед інших суб'єктів діяльності на селі, визначені найкращими менеджерами сільської місцевості, і їм відводиться домінантна роль у реалізації екологічних завдань. Визначальною на шляху дійової інтеграції аграрної стратегії у більш широкий контекст сільського розвитку стала реформа САП ЄС у 1999 р., згідно з якою ця політика діє за двома напрямками: ринкова політика («first-pillar support», тобто «перший стовп», опора); розвиток сільських районів («second-pillar support», тобто «другий стовп», опора). З 2007 р. в світі створені та діють два фонди: Європейський сільськогосподарський гарантійний фонд (EAGF) – для фінансування ринкових заходів;

функціонування в аграрній сфері, сформулювали нові соціальні стратегії, що дозволяє їм оптимальніше реагувати на потреби стейкхолдерів. Важливою складовою успішної стратегії, яка зміцнює імідж і репутацію підприємства, приваблює клієнтів та дозволяє залучати кращих працівників, стає впровадження принципів соціальної відповідальності.

Левову частку коштів агрохолдингами було витрачено на допомогу державі та громадам у боротьбі з Covid-19, на реалізацію соціальних проєктів, фінансування навчальних закладів. При цьому Програми корпоративної соціальної відповідальності розробляють лише окремі підприємства. Численні публікації про соціальну спрямованість, як складову PR-комунікації, мають Монсанто – 20 % та Хххххххххххх – 17 %, Нібулон і МХП – по 10 %, відповідно, всіх публікацій про соціальні проєкти у селах та корпоративну соціальну відповідальність. Не дивлячись на значну допомогу, в Україні з поширенням агрохолдингів та зменшенням чисельності працівників зростає соціальна напруженість у селах, прискорюються необоротні процеси обезлюднення та зникнення сіл.

Одним із підходів до визначення сутності та взаємозв'язку соціальної відповідальності з різними елементами управління підприємством та його складовими є поділ її на дві великі групи: внутрішню і зовнішню. До зовнішніх факторів розвитку соціальної відповідальності, які визначаються державою відносяться такі [57, с. 8]: соціальна політика держави, яка встановлює мінімальний рівень доходів та визначає умови відновлення робочої сили; судове законодавство, що регулює трудові відношення між найманими працівниками та роботодавцями; правові механізми регулювання економічної діяльності.

До внутрішньої соціальної відповідальності можна віднести такі види діяльності компаній: повага до працівників, етичне управління персоналом; безпека праці та охорона здоров'я; формування та забезпечення виробничої демократії; підтримка високого рівня й стабільності заробітної плати, яка б давала змогу не просто жити й утримувати сім'ю, але розвиватися і в загальнолюдському, і у професійному сенсі; додаткове медичне та соціальне

страхування працівників; розвиток персоналу через навчальні програми та програми підготовки і підвищення кваліфікації працівників; допомога в критичних ситуаціях (наприклад, у разі серйозного захворювання, що потребує великих матеріальних затрат та призводить до тривалої втрати працездатності); прозора звітність компаній, обов'язковим складовим елементом якої є соціальна звітність [50, с. 86].

Фінансова звітність все менше задовольняє інформаційні вимоги зростаючої кількості користувачів, оскільки сучасний стейкголдер потребує різносторонньої інформації, яка виходить за межі фінансових показників. Саме тому нефінансова звітність стає одним з головних джерел інформування, а також безпосередньо вказує на соціально орієнтоване ведення бізнесу. Не існує єдиного підходу щодо визначення та характеристики нефінансової звітності [31, с. 52]. У світовій і вітчизняній практиці сформовано різні їх види (додаток Г).

Узагальнюючими характеристиками всіх перерахованих звітів є такі: поєднання показників економічного, екологічного та соціального аспекту діяльності підприємств [31, с. 55]. В Україні впродовж останніх років активізувалася робота у сфері оприлюднення нефінансової звітності оскільки цього вимагають взаємовідносини на міжнародних ринках та прагнення відповідності міжнародним стандартам [60]. Інформаційну наповненість нефінансової звітності у світі та в Україні наведено у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

**Інформаційна наповненість соціальної звітності у світі та в Україні
[31, с. 56]**

Інформація, що розкривається у нефінансовій звітності закордонними підприємствами	Інформація, що розкривається у нефінансовій звітності підприємствами України
Питання екології; напрями, пов'язані із потребами суспільства; бізнес-ризик; антикорупційна діяльність; взаємозв'язок із стейкхолдерами; прозоре ведення бізнесу; бізнес-етика	Соціальна відповідальність перед персоналом; соціальна відповідальність як частина бізнес-стратегії підприємства; соціальна відповідальність перед споживачами; екологічний маркетинг

Нефінансова звітність у світі містить різні напрями локальної соціальної відповідальності. В Україні хоча й популяризується напрям

нефінансової звітності, відповідно до певних стандартів [65; 67], проте під час її формування суб'єкти господарювання мало приділяють уваги взаємодії зі стейкхолдерами та антикорупційній діяльності, що є нагальними питаннями для вітчизняної економіки. Провівши аналіз нефінансової інформації, яка оприлюднюється найбільшими 18 агрохолдингами України, виявлено, що лише три з них: ТОВ «Монсанто», Агроіндустріальний холдинг МХП та агрохолдинг «Хххххххххххххх», формують щорічно Звіт зі сталого розвитку (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Формування та оприлюднення Звіту зі сталого розвитку агрохолдингами України, 2017-2020 рр. [69]

Підприємство	Роки			
	2017	2018	2019	2020
ТОВ «Кернел-Трейд»	+/-	+/-	-	-
Агроіндустріальний холдинг МХП	+	+	+	+
Агрохолдинг «Хххххххххххххх»	+	+	+	+
ТОВ «Монсанто»	+	+	+	+
ТОВ «Українські аграрні інвестиції»	+/-	+/-	+/-	+/-
Група «Хххххххх»	+/-	-	-	-

Дослідження, яке було проведене серед представників українського бізнесу за сприяння ООН, дозволило виявити закономірності у розумінні поняття соціально-відповідального ведення бізнесу в українському підприємницькому середовищі. Найпопулярнішими його елементами є: запровадження соціальних програм покращення умов праці персоналу (65,5 % опитаних), розвиток персоналу (63,2 %), різні напрями благодійної допомоги (56,0 %), застосування принципів етичного та відповідального ставлення до споживачів у політиці компанії (49,5 %), прийняття участі у регіональних програмах розвитку (32,3 %), здійснення екологічних програм (29,8 %), політика дотримання прав акціонерів та інвесторів (20,8 %), відкрите подання інформації про діяльність підприємства (18,7 %) [9].

Отже, залежно від регіону та наявності великого бізнесу гама соціальних заходів та атрибутів взаємодії великого бізнесу й місцевої влади значно різниться. У економічно нерозвинених регіонах агрохолдинги не будуть виступати ініціаторами соціальних заходів.

Висновки до розділу 1

Проведений аналіз теоретичних основ соціальної відповідальності підприємств дав можливість сформулювати наступні висновки:

1. Бізнес та суспільство – це елементи єдиної системи, за межами якої їх ефективно існування неможливе. Розвиток соціального ведення бізнесу є, як в середині підприємства (ефективний роботодавець), так і ззовні – залежить від співпраці зі стейхолдерами. Практика бізнесової діяльності в цілому має бути спрямованою на соціальну, економічну та екологічну відповідальність, згідно вимог діючого законодавства, та узгоджуватися з міжнародними нормами поведінки. Соціальна відповідальність тісно пов'язується з корпоративною стратегією, а успіхи соціальних ініціатив стають гарантією майбутніх економічних досягнень в умовах високої конкуренції.

2. Чимало підприємств на аграрному ринку применшують інструменти звітності у формуванні бренду та створенні додаткової вартості. Корпоративна соціальна відповідальність часто розглядається через призму благодійності та соціальних програм, покликаних розподіляти матеріальні та фінансові ресурси компанії серед вузького кола соціально-незахищених верств населення. Сталий розвиток у багатьох сільськогосподарських підприємствах і надалі залишається поза увагою. Водночас підприємствам, які впроваджують положення концепції соціальної відповідальності у свою діяльність, складно охарактеризувати та сформулювати звітність щодо неприбуткових показників своєї діяльності, оскільки немає єдиних показників та критеріїв оцінювання. Лише деякі агрохолдинги висвітлюють соціальні заходи на офіційних сайтах.

3. Загальною тенденцією у розвинутих країнах є підтримка практики соціальної відповідальності бізнесу з боку держави, розробка програм, стандартів і критеріїв його оцінювання. Є перелік організацій, які на глобальному рівні визначають принципи концепції корпоративного громадянства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика об'єкту дослідження

У Миргородському регіоні функціонують корпорації Група «Хххххххх» та Агрохолдинг «Хххххххххххххх». Їх інвестиції були спрямовані на розвиток інфраструктури громадського користування, підтримку соціально-культурної сфери та співпрацю з партнерськими організаціями і благодійність. Проаналізуємо складові соціального розвитку корпорацій у регіоні присутності (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Складові соціального розвитку корпорацій у регіоні присутності, 2020 р.

Показник	Назва підприємства	
	Група «Хххххххх»	Агрохолдинг «Хххххххххххххх»
Напрямок бізнесу	Нафтова промисловість, фінанси, металургія, промислова хімія, гірничо-збагачувальна та харчова промисловості, медіа, телекомунікації, сільськогосподарське виробництво та переробка	Сільськогосподарське виробництво та переробка
Механізм управління корпоративною соціальною відповідальністю	Наявні елементи стратегії соціального розвитку. Кодекс корпоративної етики	Стратегія соціального розвитку з 2014 року. Річний Звіт зі сталого розвитку. Кодекс корпоративної етики
Складові соціального розвитку	Розвиток регіонів, співпраця з місцевими громадами, гідні умови праці, безпека та здоров'я працівників	Розвиток регіонів, співпраця з місцевими громадами, гідні умови праці

Агрохолдинги мають практику розвитку сільської місцевості та беруть на себе соціальну відповідальність. Але підтримка сіл підприємствами має благодійний характер і може бути одноразовою, фрагментарною чи систематичною. У Миргородському районі Полтавської області типовим

Площа ріллі у 2020 р. зросла на 46,6 га, або на 1,1 %, що пояснюється приєднання нових земельних паїв. Організаційна структура та структура управління підприємством наведені в додатках Е, Ж.

Важливим виробничим ресурсом є праця. Кожне сільськогосподарське підприємство працює за певної кількості персоналу – чисельності працівників, що мають потрібний фізичний розвиток, знання, практичні навички для управління та результативного виконання поставлених завдань. Проаналізуємо середньооблікову чисельність працівників, які зайняті у ТОВ «XXXXXXXXXXXX» у сільськогосподарському виробництві (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Динаміка середньооблікової чисельності працівників
ТОВ «XXXXXXXXXXXX», 2016-2020 рр.**

Показники	Роки					2020 р. до 2016 р., %	ТОВ «XXXXXXXXXXXX» х», 2020 р.	ТОВ «XXXXXXXXXXXX» до ТОВ «XXXXXXXXXXXX» х», %
	2016	2017	2018	2019	2020			
Середньооблікова чисельність працівників, зайнятих у сільському господарстві, осіб	160	162	176	169	169	105,6	2314	7,3
у т. ч. у рослинництві	50	50	49	49	49	98,0	1675	2,9
тваринництві	110	112	127	120	120	109,1	634	18,9

Згідно даних табл. 2.3, можемо зробити висновок, що чисельність працюючих протягом 2016-2020 рр. збільшилась на 9 осіб, або на 5,6 %. Чисельність працівників, зайнятих у рослинництві складала 49 осіб, у тваринництві працювало 120 осіб.

Основні засоби – включають вартісну форму існування засобів праці, що тривалий час (не змінюючи своєї натуральної форми), багато раз

приймають участь у процесі виробництва та поступово вичерпуються і частинами як амортизаційні відрахування переносять свою вартість на ціну виготовленої продукції. Основні засоби – це довготермінові активи, які перебувають у власності підприємства тривалий час і використовуються з метою ведення виробничої діяльності. На результативність аграрного виробництва значно впливає структура і склад виробничих засобів підприємства.

Проаналізуємо наявність і використання основних засобів у ТОВ «XXXXXXXXXXXX» (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Аналіз забезпеченості і використання основних засобів
ТОВ «XXXXXXXXXXXX», 2016-2020 рр.**

Показники	Роки					2020 р. до 2016 р., %	ТОВ «XXXXXXXXXXXX» XX», 2020 р.	ТОВ «XXXXXXXXXXXX» до ТОВ «XXXXXXXXXXXX» XX», %
	2016	2017	2018	2019	2020			
Фондооснащеність, тис. грн	782,4	840,7	972,8	1276,1	1273,2	162,7	3415,1	37,3
Фондоозброєність, тис. грн	92,9	87,8	91,8	139,8	172,8	186,0	154,7	111,7
Фондовіддача, грн	2,76	2,74	2,28	1,52	1,61	58,3	1,49	108,1
Фондомісткість, грн	0,36	0,36	0,44	0,66	0,69	191,7	0,67	103,0

Згідно інформації табл. 2.4, результативність використання основних засобів зменшується. Показник фондооснащеності становив 1273,2 тис. грн, що на 490,8 тис. грн, або на 62,7 % більше ніж у 2016 р. Фондоозброєність зросла на 79,9 тис. грн, або на 86,0 % у порівнянні з 2016 р., а показник фондовіддачі знизився на 1,15 грн, або на 41,7 % порівняно з 2016 р.

Фондомісткість – це показник, який характеризує ціну основних

виробничих засобів, що припадає на одну одиницю вартості валової продукції. Показник фондомісткості збільшився на 0,33 грн, або на 91,7 % і становив 0,69 грн. Відбулося зростання вартості виробничих засобів до 52455 тис. грн.

Під час виробничої діяльності підприємства визначають різні види ефективності: економічну, технологічну, соціальну, інвестиційну, екологічну та інші. Ефективність відноситься до економічної категорії, що розраховується співвідношенням між одержаними результатами та розмірами витрат ресурсів, які були понесені на їх досягнення (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Динаміка ефективності сільськогосподарського виробництва
ТОВ «XXXXXXXXXXXX», 2016-2020 рр.**

Показники	Роки					2020 р. до 2016 р., %	ТОВ «XXXXXXXXXXXX» », 2020 р.	ТОВ «XXXXXXXXXXXX» до ТОВ «XXXXXXXXXXXX» », %
	2016	2017	2018	2019	2020			
Валовий дохід – всього, тис. грн	30106,0	49807,0	58922,0	70578,0	71526,0	в 2,4 р. б.	659961,9	10,8
на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	712,7	1147,0	1387,5	1660,9	1683,4	в 2,4 р. б.	1521,7	110,6
Прибуток – всього, тис. грн	-3067,0	6775,0	5353,0	10493,0	8251,0	х	123815,2	6,7
на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	-72,6	156,0	126,1	246,9	194,2	х	285,5	68,0
Рівень рентабельності виробництва, %	-9,2	15,7	10,0	17,5	18,9	х	23,1	х

Згідно даних табл. 2.5, ефективність діяльності ТОВ «XXXXXXXXXXXX» постійно зростає. Валовий дохід підприємства в 2020 р. порівняно з 2016 р.

зріс на 41420 тис. грн, або в 2,4 рази та становив 71526,0 тис. грн. Збільшення відбулося за рахунок підвищення реалізаційних цін на сільськогосподарську продукцію та надання послуг. У розрахунку на 100 грн витрат виробництва дохід зріс в 2,4 рази і становив 1,7 тис. грн. Підприємство у 2020 р. мало прибуток на суму 8251 тис. грн. Прибуток із розрахунку на 100 грн виробничих витрат зріс до 194,2 грн. Рівень рентабельності виробництва у 2020 р. склав 18,9 %. Отже, підприємство за рахунок отриманої виручки відшкодувало витрати виробництва. ТОВ «XXXXXXXXXXXXXX» створено з метою задоволення економічних інтересів засновників. Але результати діяльності підприємства відзначаються не лише обсягами одержаного фінансового результату (прибутку), але і його розподілом. Під час задоволення цих запитів віддзеркалюватимуться соціальні результати роботи підприємства, на основі чого створюється його соціальна ефективність.

Модель соціальної відповідальності ТОВ «XXXXXXXXXXXXXX» включає багатопланову структуру: перший рівень – підприємство платить податки легально і у повному обсязі, кошти вчасно надходять до бюджету та розподіляються на соціальні програми; другий рівень – нарахування заробітної плати. У 2016-2018 рр. в підприємстві економили на зарплаті з метою зменшення витрат. Але бізнес має враховувати, що високий рівень зарплати дозволяє працівникам витратити гроші на підтримку здоров'я, освіту та культурний розвиток; третій рівень – соціально-відповідальний бізнес на добровільній основі.

Вцілому можемо зробити висновок, що підприємства працюють результативно – є ліквідним та платоспроможним. Значним чинником зростання конкурентоспроможності підприємств є застосування інноваційної та соціальної стратегій. А причиною низької соціальної активності ТОВ «XXXXXXXXXXXXXX» є не обмеженість коштів, що можуть виділятися на неї, а те, що у власників підприємства немає вагомих стимулів бути соціально відповідальними.

інтересам суспільства, а не навпаки та нести перед ним відповідальність, відповідати його вимогам та очікуванням. Зобов'язання ТОВ «Хxxxxxxxxxxxxx» по відношенню до стейкхолдерів наведені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Зобов'язання ТОВ «Хxxxxxxxxxxxxx» по відношенню до стейкхолдерів,
2016-2020 рр.**

Зобов'язання соціально відповідального ведення бізнесу	Група стейкхолдерів
Дотримання трудових та соціальних прав співробітників	Співробітники та їхні родини, підрядники
Дотримання законодавчих вимог стосовно отримання освіти, оплачуваної відпустки, захисту материнства	
Забезпечення здорових та безпечних умов праці та ліквідація факторів, що несуть загрозу життю та здоров'ю персоналу, забезпечення належних санітарно-побутових умов працівникам підприємства	
Повага до права персоналу на свободу об'єднань та гнучкість і пристосованість колективного договору до потреб працівників	
Гарантія заробітної плати та тривалості роботи відповідно до законодавчих актів	
Надання можливості працівникам для перепідготовки або забезпечення компенсаційних виплат при оптимізації чисельності	
Ліквідація дискримінації робітників за ознаками раси, національної приналежності, віросповідання, інвалідності, приналежності до будь-якої організації, політичних поглядів або віку, усунення використання психологічного або фізичного насилля	
Модернізація виробничих процесів та покращення інфраструктури з метою економного використання ресурсів	Навколишнє середовище, майбутні покоління, інвестори, пайовики, місцеві спільноти, мешканці села
Виробництво якісної продукції	
Використання процесів, інфраструктури та ресурсів, що спрямовані на зниження шкідливого впливу на навколишнє середовище, скорочення викидів забруднюючих речовин, зниження обсягів утворення та розміщення відходів	
Забезпечення виробництва якісної, конкурентоздатної продукції з врахуванням потреб покупців	Покупці, місцеві підприємства
Здійснення підтримки зусиль місцевої влади та громадської ініціативи у сфері економічного, соціального та культурного розвитку території	Органи державної влади, місцевого самоврядування,
Підтримання відкритого діалогу з усіма стейкхолдерами з метою обговорення та розглядання їх потреб, очікувань та проблем, що відносяться до соціального впливу та впливу на навколишнє середовище; розробка ефективних форм взаємодії	Усі стейкхолдери
Інформування суспільства про діяльність у сфері соціального розвитку	ЗМІ, усі стейкхолдери

Керівництво ТОВ «Хxxxxxxxxxxxxx» зрозуміло, що рецепт ефективного

бізнесу полягає у його справедливості, моральності та добросовісності. Підприємницька діяльність намагається зміщувати акценти з виключно особистих інтересів на узгодження корпоративних цілей з економічними, екологічними та соціальними інтересами навколишнього середовища. Відповідно, в підприємстві намагаються застосовувати концепцію соціальної відповідальності (рис. 2.1).

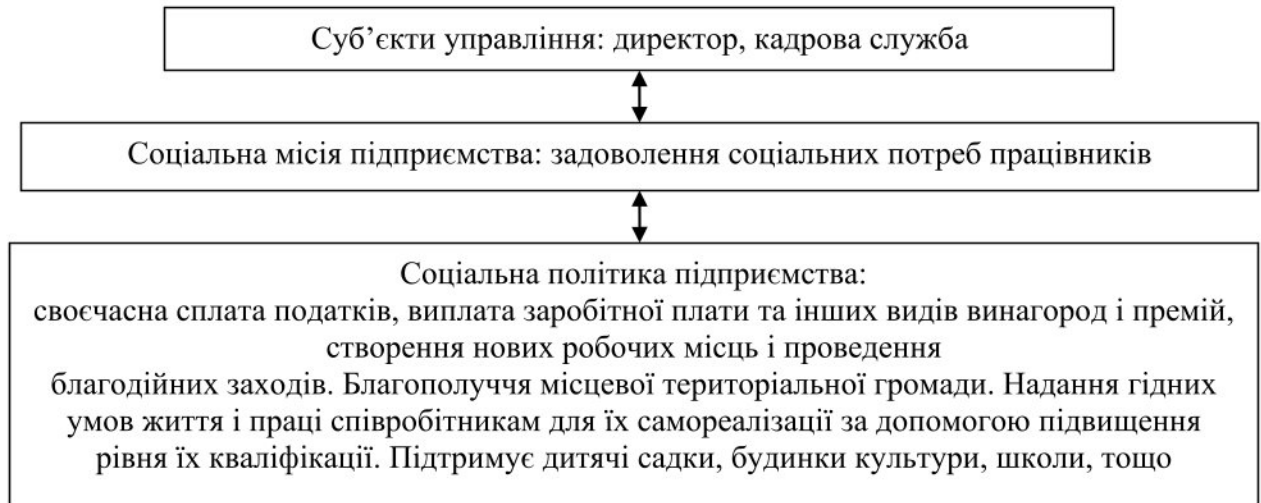

Рис. 2.1. Складові системи соціально відповідального ведення бізнесу ТОВ «Хxxxxxxxxxxxxx», 2016-2020 рр.

Соціальна відповідальність засновників та директора ТОВ «Хxxxxxxxxxxxxx» частково відображається в їх рішеннях, поставлених цілях та пріоритетах, способах реалізації рішень. Але, в цілому, соціальна відповідальність є вторинною по відношенню до добробуту підприємства, яке працює за девізом: «Спочатку досягни успіху, а потім займись благодійністю». Здатність ТОВ «Хxxxxxxxxxxxxx» результативно застосовувати ресурси – це базовий аспект стратегії реалізації соціальної відповідальності, у ході якої узгоджуються можливості підприємства з потребами клієнтів та стейкхолдерів. З цією метою доцільно постійно узгоджувати задекларовані принципи соціальної відповідальності разом з вирішенням соціальних питань.

Принцип № 1 «Дотримання трудових і соціальних прав персоналу»

професійних захворювань у 2020 р. становили 357,6 тис. грн. Спостерігаємо залежність зменшення коефіцієнту частоти виробничого травматизму від збільшення обсягу інвестицій у охорону праці. При збільшенні коштів у 2,4 рази коефіцієнт знизився на 0,38.

Принцип № 3: «Дієва взаємодія з органами місцевої влади та відкритий діалог зі стейхолдерами». Значною мірою соціальна підтримка залежить від домовленостей голови територіальної громади з керівництвом агрохолдингів. Як правило, фінансується проведення святкових заходів: День Села, свято Покрови тощо. Надається натуральна допомога членам громади та працівникам підприємств у вигляді продукції чи подарунків до свят, або ж є можливість придбати продукцію за собівартістю в рахунок оплати праці. Жителі громади звертаються до керівництва за допомогою на особисті потреби: весілля, ювілеї, похорони рідних тощо. Підприємства не створюють фонди підтримки громади, а, по-можливості, виділяють безвідсоткові кредити з прибутку підприємства.

Також періодично директори сільськогосподарських підприємств постачають зерно, сіно, солону для годівлі тварин до монастиря. Бувають ситуації, коли жителі просять допомогти поліпшити інфраструктуру громадського користування (альтанки, лавки, гойдалки тощо), але конкретної суми не зазначають, то керівництво виділяє кошти на власний розсуд.

У ТОВ «Хxxxxxxxxxxxxx» надають соціальну допомогу місцевим громадянам у розрахунку 100 грн на гектар орендованих земель. Прагнуть, аби допомога ця була конкретною і справді потрібною для села. І з цією метою вони не просто ведуть розмову з старостою села – вони зустрічаються з людьми і розпитують про їхні нагальні потреби. Виплачують кошти і на народження дитини і на лікування пайовику, на поховання. До пам'ятних дат отримують подарунки ветерани Другої світової війни, учасники Антитерористичної операції. Надається спонсорська допомога до Дня села.

У табл. 2.10 наведені звіти які складають підприємства про соціальну відповідальність.

Миргородською громадою. Надається допомога дитячому літньо-оздоровчого табору в с. Білики.

Принцип соціальної політики підприємства № 4: «Зменшення впливу на навколишнє середовище». Наведемо перелік заходів, які застосовує ТОВ «XXXXXXXXXXXXXX» для покращення екологічного стану (табл. 2.11)

Таблиця 2.11

**Перелік заходів щодо зниження негативного впливу на середовище
ТОВ «XXXXXXXXXXXXXX», 2020 р.**

Перелік вимог	Термін виконання	Обґрунтування
Тримати в належному стані санітарно-захисні зони суворого режиму водних свердловин, не допускати їх забруднення	Постійно	Ст. 44 Водного Кодексу України
Ведуть журнал обліку водоспоживання. Затверджена типова форма первинного обліку ПОД-12	Постійно	Ст. 44 Водного Кодексу України
Мають спеціальний дозвіл на користування надрами	До 31.12.17 р.	Ст. 19,21,23 Кодексу України «Про надра»
Зберігання відходів здійснюють у відповідності з дозволом на їх розміщення	Постійно	Ст. 55 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»
Видалення відходів з підприємства здійснюють згідно з установленими правилами. Працюють з організаціям, що мають відповідний дозвіл	Постійно	Ст. 33 Закону України «Про відходи»
Підтримують територію виробничих підрозділів господарства в належному санітарному стані. Не допускають розливи нафтопродуктів та розміщення відходів у невідновлених місцях	Постійно	Ст. 100 Водного Кодексу України, ст. 17 Закону України «Про відходи»

Отже, основний принцип екологічної політики підприємства базується на забезпеченні поетапного зниження впливу господарської діяльності на навколишнє середовище.

Вцілому, соціальна спрямованість і економічна ефективність сільськогосподарського підприємства залишається суперечливою альтернативою. Виділення коштів на соціальні проекти в більшості випадків не нормується і основну увагу підприємство приділяє лише розвитку кадрового потенціалу.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Удосконалення організаційного забезпечення соціальної відповідальності підприємства

У національній аграрній політиці на 2022 р. декларується: прогрес аграрного сектору економіки має сприяти позитивним зрушенням щодо сталого розвитку, і покращення якості (зайнятості, доходів, інфраструктури, екології і т.і.) життя сільської громади. У Стратегії розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2030 року серед семи стратегічних цілей передбачено сприяння розвитку сільських територій і формування середнього класу. В Угоді про асоціацію між ЄС та Україною виокремлено підрозділ «Сільське господарство та розвиток сільських територій». Отже, Україна має імплементувати у національну політику та практику засади європейської аграрної політики. Відповідно, держава має сформувати політико-економічний контекст, щоб гармонізація аграрного та сільського розвитку стала пріоритетом.

Покращення соціальної відповідальності ТОВ «XXXXXXXXXXXX» є об'єктивною необхідністю господарювання в ринкових умовах. Залишаючись системоутворюючою ланкою в сільській місцевості підприємство повинно реалізувати економічні, соціальні та екологічні цілі сталого розвитку. Основою сільського господарства та розвитку сільських територій є населення та територія: людський потенціал – це важлива частина сільської громади, аграрне виробництво – сільської економіки, а агроландшафти – базовим елементом облаштування сільської території. Отже, цілі підсистем «сільське господарство» та «сільський розвиток» є компліментарними.

Взаємозв'язок підсистем характеризується наступними ознаками:

функціональна (підсистеми забезпечують реалізацію спільних узгоджених цілей); організаційна (підсистеми мають перебувати в логічному сполученні); ресурсна (підсистеми функціонують за рахунок однакових ресурсів). Функціональний зв'язок ТОВ «Хххххххххххххх» і розвитку підприємства наведено на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Функціональний зв'язок соціальної відповідальності ТОВ «Хххххххххххххх» та сталого розвитку територій, 2022-2026 рр.

Розвиток соціальної відповідальності підприємства доцільно проводити згідно визначених корпорацією принципів. Зазначимо заходи, які будуть спрямовані на дотримання трудових і соціальних прав персоналу. Розробка плану соціального розвитку трудового колективу ТОВ «Хххххххххххххх» – це сукупність науково обґрунтованих заходів та завдань, реалізація яких буде сприяти ефективнішому функціонуванню підприємства.

оцінки будуть використовуватися при складанні рейтингів соціальної відповідальності підприємств на рівні галузі та регіону. Та на основі цього в перспективі підприємство зможе отримувати дотації.

Розвиток соціального ведення бізнесу потребує подальшого вдосконалення у таких сферах: включення у систему державного регулювання законодавчо закріплених правових норм стимулювання процесу соціальної відповідальності; розширення інформаційного простору та надання публічної звітності з метою дослідження стану соціальної відповідальності підприємства; підвищення ефективності підготовки кадрів для реалізації програм соціальної відповідальності.

Для контролю за соціальною спрямованістю підприємства та покращенням згуртованості колективу пропонуємо прийняти на роботу кваліфікованого менеджера із соціальної та корпоративної відповідальності. Для цього з фонду оплати праці буде виділено 62,4 тис. грн у 2022 р. на його заробітну плату (0,3 ставки). Посаду обійматиме головний економіст підприємства за сумісництвом. У табл. 3.1 наведені планові витрати на введення посади менеджера із соціальної та корпоративної відповідальності.

Таблиця 3.1

Планові видатки на введення посади менеджера із соціальної та корпоративної відповідальності ТОВ «XXXXXXXXXXXX» (0,3 ставки), 2022 р.

Стаття витрат	Сума, тис. грн	Питома вага, %
Витрати на заробітну плату (з податком на доходи фізичних осіб (18 %) та військовим збором (1,5 %))	62,4	85,1
Єдиний соціальний внесок (22 %)	8,4	11,5
Витрати на відрядження, %	2,5	3,4
Всього	73,3	100,0

Вцілому витрати на введення посади менеджера із соціальної та корпоративної відповідальності включатимуть витрати на заробітну плату – 62,4 тис. грн на рік, виплати єдиного соціального внеску становитимуть 8,4 тис. грн, на відрядження буде виділено 2,5 тис. грн.

Спеціаліст буде відповідальний за розробку системи внутрішньо-

корпоративних цінностей. Займатиметься їх втіленням в повсякденну діяльність підприємства. До його посадових обов'язків належатиме надання рекомендацій щодо удосконалення внутрішньої та зовнішньої соціальної ініціативи, розробка проєктів згуртування колективу для досягнення спільної мети, планування стратегії та корпоративних заходів, конференції, семінари, тренінги і т. п.

Менеджер із соціальної та корпоративної відповідальності повинен буде організувати і здійснювати заходи по формуванню корпоративної культури, корегувати цю діяльність, відстежувати ефективність реалізації проєкту, готувати аналітичні довідки та статистичні звіти по досягненню цілей, розробляти корпоративні заходи і т. д. Завдання менеджера із соціальної та корпоративної відповідальності полягатиме у регулярному проведенні соціологічних досліджень, що будуть спрямовані на розробку та впровадження заходів щодо створення сприятливих соціально-психологічних умов праці. Спеціальність менеджера із соціальної та корпоративної відповідальності на ринку праці України нова. Як правило, до фахівців пред'являють наступні вимоги: соціологічна чи психологічна освіта (курси чи тренінги), навички аналітичної роботи, здатність працювати як у команді на тренінгах так і автономно; добре розвинуті організаційні здібності, уважність до дрібниць та деталей. Плюси посади: цікава робота та широке коло спілкування, високий посадовий статус та робота з громадою. Мінуси: нерегламентований робочий день і робота з великими обсягами інформації.

Менеджер із соціальної та корпоративної відповідальності в складі планово-економічного відділу буде також займатися реалізацією соціальних програм і благодійних проєктів. До розробки проєктів доцільно включити представників профільних відділів підприємства, що сприятиме залученню працівників до процесу управління соціальною відповідальністю на підприємстві. Рекомендації щодо підготовки соціального звіту за міжнародним стандартом GRI у ТОВ «XXXXXXXXXXXXXX» наведені в додатку І. Трансформація соціального ведення бізнесу у стратегію діяльності ТОВ «XXXXXXXXXXXXXX» зумовила необхідність зробити чітку класифікацію

соціально-орієнтованих витрат за напрямками, спрямованістю та регулярністю (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Планова характеристика статей соціальноорієнтованих витрат
ТОВ «Хххххххххххххх», 2022-2026 рр.**

Напрями соціально-орієнтованих витрат	Складові напрямів соціально орієнтованих витрат	Обов'язковість і системність витрат
Податки та збори в бюджетні фонди	Податки та збори у бюджети всіх рівнів	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові)
Платежі в позабюджетні фонди	Платежі у фонд соціального страхування, пенсійний фонд та інші фонди	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові)
Заробітна плата	Витрати на оплату праці працівників підприємства	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові) та добровільні поточні витрати (необов'язкові та несистемні)
Розвиток персоналу	Витрати на навчання та розвиток персоналу	Добровільні поточні витрати (необов'язкові та несистемні)
Забезпечення соціальних гарантій	Витрати на забезпечення «соціального пакету», медичне обслуговування, транспорт та ін.	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові) та добровільні поточні витрати
Добровільні поточні соціальні витрати	Несистемні витрати, що включають фінансування спортивних, культурних, благодійних заходів	Добровільні поточні витрати (необов'язкові та несистемні)
Соціальні інвестиції	Витрати на розвиток об'єктів соціальної сфери, довгострокові соціальні програми	Витрати на довгострокові програми (необов'язкові і системні)
Екологічні витрати	Планові та передбачені законодавством витрати на утримання природоохоронних об'єктів	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові)
Добровільні поточні екологічні витрати	Витрати на несистемні заходи екологічного спрямування	Добровільні поточні витрати (необов'язкові та несистемні)
Екологічні інвестиції	Будівництво об'єктів природоохоронного спрямування, довгострокові програми	Витрати на довгострокові програми (необов'язкові і системні)
Інформаційні витрати	Комплекс витрат, пов'язаних із інформуванням стейкхолдерів про соціальну відповідальність	Витрати на довгострокові програми (необов'язкові і системні)

Отже, за допомогою комплексу соціальних заходів, чітко розподілених витрат та надання комплексної звітності імідж підприємства покращуватиметься.

3.2. Впровадження новітніх форм соціальної відповідальності в діяльності сільськогосподарського підприємства

Для розвитку соціально відповідального ведення бізнесу ТОВ «Хххххххххххххххх» важливим є реалізація положень соціальної відповідальності № 1 «Дотримання трудових і соціальних прав персоналу» та № 2 «Забезпечення комфортних та безпечних умов праці» згідно цілей сталого розвитку сільських територій. Нами розроблено комплекс заходів, які сприятимуть підвищенню рівня соціальної відповідальності підприємства.

Планування розвитку кадрів ТОВ «Хххххххххххххххх» включатиме: формування корпоративної культури, покращення процесу адаптації працівників на робочому місці, підвищення кваліфікації, застосування новітніх методик у сфері управління. План розвитку кадрів наведено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Планування розвитку кадрів ТОВ «Хххххххххххххххх», 2022-2026 рр.

Об'єкти навчання	Завдання навчання
Всі працівники підприємства	Формування корпоративної культури
Нові працівники та переведені на інші посади	Адаптація на робочому місці
Робітники	Підвищення кваліфікації, безпечність праці
Агрономи, механізатори	Підвищення кваліфікації, знайомство з галузевими новинками (обладнання, матеріали, технології обробки)
Керівники, спеціалісти	Новітні методики в сфері управління

Регулювання соціально-трудова відносин у ТОВ «Хххххххххххххххх» включатиме систему заходів щодо розробки оптимального процесу працевлаштування, безпосередньої роботи й звільнення працівника на вигідних умовах для двох суб'єктів правових відносин (роботодавця і найманого працівника). Будуть враховані відповідні державні програми національного, регіонального та галузевого рівнів. Удосконалення регулювання цих відносин передбачає впровадження диференційованого підходу до формування соціально-трудова відносин з окремими

інструментів управління, який підвищує соціально-економічну та фінансово-господарську ефективність діяльності ТОВ «Хххххххххххххххх». З 2023 року доцільно було б запровадити систему, за якої працівники самі обирали форму стимулювання діяльності.

Стимули можуть бути матеріальними і моральними. Вони проявляються в очікуванні працівником матеріального результату для задоволення особистих і суспільних потреб, моральному усвідомленні того, що здійснена робота буде корисною для колективу підприємства. Розумне поєднання матеріальних і моральних стимулів та їх взаємодія з виховними заходами (стягнення, догана, покарання) становлять систему стимулювання.

Ефективність та різноманітність засобів нематеріального стимулювання, що будуть використовуватися у ТОВ «Хххххххххххххххх», залежить від керівника та засновників. Фаховий керівник зможе добитися від персоналу значної віддачі шляхом раціонального застосування нематеріальних засобів (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

**Планові засоби нематеріального стимулювання в
ТОВ «Хххххххххххххххх», 2022 р.**

Організаційні	Соціально-психологічні
Гуманізація праці (збагачена змістом роботи, встановлення сприятливих умов праці, раціоналізація режиму праці та відпочинку)	Подяка винесена керівником на загальних зборах
Можливість професійного росту	Усна подяка, схвалення з боку керівництва
Проінформованість про роботу підприємства	Повага, довіра, схвалення та підтримка
Стимулювання вільним часом і зручний графік роботи	Створення у підприємстві сприятливого соціально-психологічного клімату
Можливість кар'єрного зростання	Персональне поздоровлення від керівництва з нагоди свят і сімейних дат, проведення культурних, спортивних, трудових заходів
Взаємовідносини з колегами (корпоративна культура)	Представлення підприємства на виставках, ярмарках

Директору ТОВ «Хххххххххххххххх» пропонуємо більше довіряти працівникам товариства та впроваджувати різні методи управління виробничими процесами, що направлені як на розвиток позитивних так і на

обмеження негативних процесів і явищ колективної діяльності, а також підсилення згуртованості та командного духу.

Один із важливих аспектів соціальної відповідальності ТОВ «Хххххххххххххххх» – це покращення життя територіальної громади (принцип № 3: «Дієва взаємодія з органами місцевої влади та відкритий діалог зі стейхолдерами»). Це високоперспективне інвестування, яке сприятиме розвитку духовного та матеріального благополуччя суспільства в цілому та підприємства зокрема. ТОВ «Хххххххххххххххх» потрібно поліпшити соціальну сферу сільських територій у регіонах присутності. Важливе значення для покращення мотивації праці має розвиток соціальної сфери с. Білики (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

**Планові напрями покращення соціального ведення бізнесу в с. Білики,
2022-2026 рр.**

Напрямок соціальної відповідальності	Засоби реалізації	Виконавець	Період впровадження
Підтримка дітей	Будівництво дитячого майданчика	Спільне фінансування	2022
Ресурсозбереження	Долучення до проекту «Модернізація навчально-виховних закладів для дітей із застосуванням енергозберігаючих технологій»	Спільне фінансування	2023
Оновлення роботи будинку культури	Придбання нової апаратури	ТОВ «Хххххххххххххххх» та Ххххххххххххххххний інвестор	2024
Медичне обслуговування	Покращення медичного обслуговування	Миргородська районна рада	2025
Діяльність торгівельної мережі	Відкриття магазину на громадських засадах	ТОВ «Хххххххххххххххх»	2026
Транспортне сполучення	Асфальтування доріг	ТОВ «Хххххххххххххххх» спільно з Миргородською районною радою. Державна програма «Велике будівництво»	2023

відпочинку дітей і заняттю спортом на свіжому повітрі, виховання здорового покоління; проведенню заходів з благоустрою; організації інформаційно-просвітницької роботи з громадськістю та формуванню партнерських стосунків між владою та громадою міста. Реалізація проекту включатиме кілька етапів. Перший етап: здійснення організаційних та підготовчих заходів, зокрема, створення координаційної ради з впровадження проекту; виділення ділянки у відповідному місці шкільного навчального закладу для встановлення дитячого майданчика; проведення громадських слухань та інформування населення щодо будівництва майданчику й наслідків його реалізації для громади; залучення до фінансової реалізації проекту організацій та суб'єктів підприємницької діяльності.

Другий етап: облаштування дитячого майданчика: проведення тендеру на закупівлю обладнання та додаткових аксесуарів (лавки, пісочниці, гойдалки тощо); залучення кваліфікованої організації для виконання інженерно-технічних робіт для монтажу майданчика; укладення угоди; придбання обладнання дитячого майданчика та аксесуарів; виконання робіт з монтажу дитячого майданчика; проведення опитування батьків мікрорайону щодо якості функціонування нової зони відпочинку для дітей.

Зазначимо джерела фінансування проекту в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Зведена таблиця планових джерел фінансування проекту по будівництву дитячого майданчика, 2022 р.

Джерела фінансування	Сума, тис. грн	Питома вага, %
Благодійний проект «Перспективи сталого розвитку сільських територій»	251,0	26,0
Внесок Миргородської районної ради	320,0	33,1
Кошти громади	50,0	5,2
Хххххххні інвеститори (ТОВ «Хххххххххххххххх»), ТОВ «Агротех-Гарантія»)	345,0	35,7
Всього	966,0	100,0

Отже, в цілому, проект по будівництву дитячого майданчика передбачатиме залучення коштів в сумі 966 тис. грн. Комплекс буде профінансований коштами ТОВ «Хххххххххххххххх», громадою села та

установок, а розробляють проекти біогазових комплексів для кожного підприємства окремо, виготовляють відповідну технічну базу та збирають споруду;

біогазові установки роблять комплексними від ферментації рідких органічних відходів до виробництва електроенергії;

німецькі фірми для збільшення виробництва біогазу з 1 м³ почали вирощувати та доставляти подрібнену рослинну масу в метантенки. Використовують урожай кукурудзи.

Відповідно, маючи біогазову установку ТОВ «Хххххххххххххххх» зможе повністю безкоштовно забезпечити особисті потреби в електроенергії та частково потреби сільських населених пунктів. Тепло, яке буде отримане за рахунок охолодження теплообмінника силової установки буде спрямоване на сушіння насіння, обігрів ферм, будинків, підігріву води для худоби та ін. Зазначимо необхідні витрати для будівництва біогазової установки в ТОВ «Хххххххххххххххх» табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Результати техніко-економічного обґрунтування будівництва біогазової установки в ТОВ «Хххххххххххххххх», 2022 р.

Види витрат	Сума, EUR
Капітальні	380000,0
Амортизаційні	25536,0
Обслуговування реактора	9900,0
Обслуговування електрогенератора	2250,0
Оплата праці персоналу	960,0
Витрати на сировину (1,5 EUR за 1 м ³ гною)	16425,0
Всього	55071,0

Біогазова установка з користю для оточуючого середовища розв'яже проблему ефективного використання та утилізації відходів тваринницьких ферм. Частково отриманий газ буде перероблено в електроенергію, залишок буде використано на потреби підприємства. Обладнання біогазової установки регулюватиметься автоматичною системою контролю. Для управління достатньо одного робітника на 2 год. в день. За допомогою звичайного комп'ютера він контролюватиме процес для подачі біомаси та працюватиме

на тракторі. Для цього перекваліфікують одного з працівників підприємства (він пройде двох тижневе навчання на основі програми GIZ). Субстратами будуть: рідкий свинячий гній, коров'ячий гній, пташиний послід, кукурудзяний силос, зернові. Річна потреба гною становить 700 м³. Спеціалісти використовуватимуть власну сировину та купуватимуть у підприємств Миргородського району.

Вартість біогазової установки становить 380 тис. EUR. До її складу буде входити основний реактор та теплоелектрогенератор. Визначимо прибутковість застосування біогазової установки в табл. 3.10.

Таблиця 3.10

**Економічна ефективність використання біогазової установки в
ТОВ «XXXXXXXXXXXX», 2022 р.**

Вид матеріалу / показник	Вихід на годину	Вихід на рік	Вартість, EUR	Загальна сума, EUR
Біогаз всього, м ³	29	253371	x	x
Біогаз решта, м ³	14	122640	0,12	14717
Електроенергія, кВт	30	262800	0,084	22075
Теплота, кВт	30	262800	0,012	3154
Біодобрива, т	0,20	1719	75	128890
Рідкі біодобрива, м ³	1,03	9022	3,6	32480
Загальна сума				201316,0
Чистий прибуток				146245,0
Термін окупності, роки				2,6

Вцілому, чистий прибуток від експлуатації біогазової установки з реактором бродіння та тепло-електрогенератором на 60 кВт/год становитиме 146245 EUR. Термін окупності проєкту – 2,6 року. Економічні ефекти полягатимуть у незалежності від промислових хімікатів; зменшиться енергоємність агровиробництва та спостерігатиметься зниження виробничих витрат. Очікується мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище через запобігання деградації земель (оптимізація внесення добрив).

Пропонуємо ТОВ «XXXXXXXXXXXX» долучитися до програми EGAP. Програма реалізується Фондом Східна Європа та спрямована на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Це

буде висвітлюватись при заходженні на інші сайти, а при скачуванні інформації з сайту буде висвітлюватись адреса сайту.

Елементи висвітлення підприємницької та соціальної інформації ТОВ «XXXXXXXXXXXX» включатимуть наступні складові: web-сайт та електронну пошту. Також для успішної діяльності доцільно зареєструватися в численних інтернет-каталогах сільських громад. Витрати на інформаційно-комунікаційні технології ТОВ «XXXXXXXXXXXX» наведені в табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Планові витрати на створення офіційного веб-сайту

**ТОВ «XXXXXXXXXXXX» на базі веб-платформи enterprise.org.ua та на
окремому субдомени vasha-nazva. enterprise.org.ua, 2022 р.**

Види витрат	Сума, тис. грн
Витрати на створення корпоративного бізнес-сайту на основі аутсорсингу – всього, у т. ч.:	930,0
вебдизайн	100,0
розміщення сайту	80,0
SEO-аудит (пошукова оптимізація - аналіз розкручування і просування сайту в пошукових системах і каталогах)	100,0
SEO-копірайтинг (написання важливої інформації)	100,0
Вартість технічної підтримки сайту (за рік)	550,0
Створення віртуального перегляду підприємства (3D-екскурсія по підприємству) ¹	10,0
Всього витрат	940,0

Примітка: фінансування буде забезпечено від Міжнародних донорських організацій (Фонд Східна Європа)

В цілому витрати ТОВ «XXXXXXXXXXXX» на створення сайту становитимуть 940 тис. грн. Кошторис включає створення офіційного веб-сайту та початкове наповнення контенту. Вподальшому передбачається додавання електронної інформації на сайт самостійно. Кошторис також включає технічну підтримку веб-сайту терміном рік. У 2023 році вартість обслуговування коштуватиме 15000 грн. На сайті висвітлюватиметься звітність про соціальну відповідальність підприємства. Складання відкритої соціальної звітності підприємства демонструватиме рівень розвитку соціальної відповідальності і буде актуальним в умовах активізації виходу юридичної особи на міжнародні фондові ринки (додаток II).

Рис. 3.4. Переваги та недоліки впровадження соціально відповідального ведення бізнесу ТОВ «Хххххххххххххххх», 2022 р.

Реалізація соціально відповідального ведення бізнесу ТОВ «Хххххххххххххххх» в довгостроковому періоді поліпшить моральний клімат колективу в підприємстві, покращить його ділову репутацію, забезпечить формування корпоративної культури, зростання конкурентоспроможності та капіталізації, сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості підприємства як серед місцевої громади, так і в цілому в Миргородському регіоні. Сільським громадам та органам місцевого самоврядування доцільно мати дієві інструменти впливу на господарюючі суб'єкти для захисту інтересів членів громад.

Висновки до розділу 3

Механізм удосконалення соціальної відповідальності ТОВ «Хxxxxxxxxxxxxx» включатиме наступні складові:

1. Підприємство буде активно підтримувати основні принципи Глобального Договору ООН та розширить свою відповідальність. Розвитком соціальної підтримки буде займатись менеджер із соціальної та корпоративної відповідальності – розроблятиме соціальні програми та благодійні проекти. З фонду оплати праці буде виділено на його заробітну плату 62,4 тис. грн у 2022 р. (0,3 ставки). Впровадження новітніх форм соціальної відповідальності в діяльності ТОВ «Хxxxxxxxxxxxxx» включає формування статей соціально орієнтованих витрат. Для залучення молодих спеціалістів пропонуємо забезпечувати їх житлом та оплачувати комунальні послуги.

2. Соціальна підтримка громади с. Білики буде проводитись на основі стратегії соціальної підтримки на 2022-2026 рр.: будівництво дитячого майданчика, придбання нової апаратури для будинку культури, відкриття магазину та асфальтування доріг. На будівництво дитячого майданчика підприємство у 2022 р. виділить 345 тис. грн.

3. ТОВ «Хxxxxxxxxxxxxx» доцільно поставить за мету бути в своєму регіоні найкращим у чотирьох сферах, а саме: краща інвестиція; кращий партнер; кращий роботодавець (серед агрокомпаній); кращий сусід. Доцільно сплачувати місцевий збір з 1 га земельної ділянки у використанні (на рівні 1 % грошової оцінки землі) і направляти ці кошти на розвиток сільських громад. Передбачено реалізувати соціально-екологічний проект з відновлення сільських криниць та водопроводів, облаштувати біогазову установку, що покращить екологічну ситуацію у регіоні.

4. Доведено необхідність ведення соціальних звітів (за міжнародним стандартом GRI), які є публічним інструментом інформування стейкхолдерів. Запропоновано створити власний сайт, витрати становитимуть 940 тис. грн. Реалізація соціальної відповідальності ТОВ «Хxxxxxxxxxxxxx» в довгостроковому періоді приведе до підвищення конкурентоспроможності підприємства.

ВИСНОВКИ

Результати кваліфікаційного дослідження дозволяють зробити ряд висновків теоретичного та прикладного характеру щодо розвитку практики соціально відповідального ведення бізнесу в підприємстві:

1. Соціальна відповідальність бізнесу – це зобов'язання підприємництва сприяти усталеному економічному розвитку, працюючи з працівниками, їхніми сім'ями, місцевою громадою та суспільством у цілому для поліпшення якості їх життя.

2. ТОВ «XXXXXXXXXXXX» входить до Групи «XXXXXXX». Місія діяльності підприємства – розкрити унікальні можливості агробізнесу Миргородського району та розвинути потенціал працівників. У ТОВ «XXXXXXXXXXXX» працює 53,8 % місцевих жителів (169 осіб), а плинність кадрів складає 2,16, що пов'язано з низьким рівнем заробітної плати. Підприємство вкладає кошти в підвищення кваліфікації працівників (2020 р. – 3 особи). Витрати на соціальне забезпечення працівників становили 310 тис. грн у 2020 р. Отже, соціальна відповідальність щодо персоналу ТОВ «XXXXXXXXXXXX» здебільшого полягала в офіційному оформленні на роботу, своєчасній виплаті заробітної плати, проведенні навчання на виробництві та наданні законодавчо встановленої відпустки. Тобто – базовий ступінь, елементарне дотримання законів.

3. Максимізація прибутку від сільськогосподарської діяльності у 2020 р. (8251 тис. грн) відбулася за рахунок надмірної експлуатації природних і виробничих ресурсів, концентрації земельних ресурсів (для забезпечення ефекту масштабу), інтенсифікації та хімізації. Рівень рентабельності виробництва в підприємстві у 2020 р. збільшився до 18,9 %. В порівнянні з соціально-економічними показниками діяльності ТОВ «XXXXXXXXXXXX» ТОВ «XXXXXXXXXXXX» є аутсайдером і за кількісними, і за якісними показниками.

4. Соціально відповідальне ведення бізнесу ТОВ «XXXXXXXXXXXX» приймається як довільний захід, що не потребує особливих витрат і не є інструментом системного управління розвитком. Визначальні принципи

соціального підприємництва товариства: дотримання трудових і соціальних прав персоналу; забезпечення комфортних та безпечних умов праці; дієва взаємодія з органами місцевої влади та відкритий діалог зі стейхолдерами; зменшення впливу на навколишнє середовище. Підприємство співпрацює у соціальній сфері з Миргородською громадою. В підприємстві при збільшенні інвестицій в охорону праці в 2,4 рази коефіцієнт травматизму знизився на 0,38 в. п. Основними напрямками соціальних інвестицій у 2020 р. були: розвиток персоналу, охорона праці та здоров'я, зовнішнє меценатство та благодійність. Найпоширенішою практикою надання допомоги місцевій територіальній громаді є: благоустрій територій присутності, програми зі створення робочих місць та реалізація екологічних проектів.

5. Керівництво підприємства обговорює проблеми громади зі старостами та головою Миргородської міської ради, періодично вирішує нагальні потреби жителів. Виплачують кошти на народження дитини, на лікування пайовикам, на поховання. Подарунки до пам'ятних дат отримують учасники Антитерористичної операції, ветерани праці. Надається спонсорська допомога до Дня села. Обсяг інвестицій підприємства на соціальні заходи сіл Хомутець та Білики зменшився на 20 % і становив у 2020 р. 193,5 тис. грн. Причиною низької соціальної активності ТОВ «Хххххххххххххх» є не обмеженість коштів, а відсутність у засновників вагомих стимулів бути соціально відповідальним. Стримує і законодавча неврегульованість та відсутність законодавчого заохочення.

Удосконалення організаційно-економічних підходів щодо розвитку соціальної відповідальності бізнесу передбачає:

1. Підприємство планує підтримувати принципи Глобального Договору ООН та розширити свою відповідальність. Розвитком соціальної підтримки ТОВ «Хххххххххххххх» буде займатись менеджер із соціальної та корпоративної відповідальності – він розроблятиме соціальні програми та благодійні проекти. З фонду оплати праці буде виділено на його заробітну плату 62,4 тис. грн у 2022 р. (0,3 ставки). Впровадження новітніх форм соціальної відповідальності в діяльності ТОВ «Хххххххххххххх» включатиме чіткий розподіл статей соціально орієнтованих витрат.

2. Реалізація стратегії соціальної підтримки громади с. Білики на 2022-

2026 рр. включатиме: будівництво дитячого майданчика, придбання нової апаратури для будинку культури, відкриття магазину, асфальтування доріг тощо. На будівництво дитячого майданчика підприємство у 2022 р. виділить 345 тис. грн. ТОВ «Хххххххххххххххх» доцільно планувати комплекс заходів, щоб бути кращим підприємством регіону в чотирьох сферах: краща інвестиція; кращий партнер; кращий роботодавець; кращий сусід. Доцільною є реалізація програм соціальної відповідальності: «Угода про соціальне партнерство», «З людьми і для людей», «Карти сталого розвитку».

3. Рекомендуємо підприємству сплачувати місцевий збір з 1 га земельних угідь у використанні (на рівні 1 % грошової оцінки землі) і направляти ці кошти на розвиток сільських громад. Радимо реалізувати соціально-екологічний проект з відновлення сільських криниць та водопроводів, облаштувати біогазову установку, що покращить екологічну ситуацію сільських територій. Термін окупності проекту – 2,6 року.

4. Пропонуємо регулярне ведення соціальних звітів (за стандартом GRI). Важливою є розробка корпоративного кодексу. Витрати на створення сайту підприємства для реклаमाції становитимуть 940 тис. грн. Вдосконалення соціальної політики на рівні держави потребує реалізації наступних заходів: включення у систему державного регулювання законодавчо закріплених правових норм стимулювання процесу соціальної відповідальності; підвищення ефективності підготовки кадрів для реалізації програм соціальної відповідальності; розроблення рейтингової оцінки добровільних соціальних ініціатив та надання пільг в оподаткуванні їх витрат. Сільським громадам та органам місцевого самоврядування доцільно мати дієві інструменти впливу на господарюючі суб'єкти для захисту інтересів членів громад. Потрібно формувати взаємовигідне соціальне партнерство для забезпечення сталого розвитку сільських територій

5. Реалізація комплексу заходів з посилення соціальної відповідальності ТОВ «Хххххххххххххххх» як внутрішніх (заходи в межах підприємства) так і зовнішня (участь у житті місцевих громад та їх розвиток) збільшить прибуток підприємства до 8241,0 тис. грн. Звіт з соціальної відповідальності формуватиметься за міжнародним стандартом GRI.